

SABIREM DAKLE JESAM : LEVIN HORVATH

MR. ŽARKA VUJIĆ

Možda ni jedan pojam u svijetu baštine ne pobuđuje toliko zanimanje, nastanak razmjerno brojnih i raznolikih mišljenja, te, dijelom, i osjećaj nemoći pri tumačenju kao - pojam sabiranja. Jer, dok se sabiranje u pojedinoj muzejskoj ustanovi može spoznati istraživanjem povijesnog i društvenog trenutka njezina osnutka, pomnom analizom postojećih zbirnih fondova kao i proučavanjem pisanih načela sabiranja (koje, usput, naši muzeji i ne posjeduju), sabiranje kao osobni i privatni čin pojedinca izaziva znatno više poteškoća. Moguće je to uočiti, primjerice, u promišljanju poznate teoretičarke materijalne kulture Susan Pearce. Prilazeći sabiranju kao i ostalim muzeološkim temama strukturalistički, preko Saussurovih osnovnih pojmova, ipak nije mogla izbjeći susret s "poetskim svijetom individue"¹ ili sa "zatvorenim i privatnim svijetom, gdje zbirke zrcale i povećavaju naša tijela i duše"². Takav jedan svijet, svijet s razmeđa stoljeća, pokušat ćemo opisati u ovom radu. Riječ je o osobnosti, zbirkotvornim porivima te etici sabiranja Levina plemenitoga Horvatha, koji je u jednom kratkom razdoblju (1909.-1914.) obnašao i dužnost ravnatelja Muzeja za umjetnost i obrt.

Moramo priznati da je bilo mišljenja kako ne bi trebalo o Horvathu ni pisati,

jer nije riječ o dostojnom javnom djelatniku budući da postoje svojevrsna tamna mjesta u njegovu muzejskom radu. No, upravo su takvi stavovi nukali da se vladinom savjetniku priđe proučavajući arhivske činjenice, pohranjene u Muzeju za umjetnost i obrt, ali i u Etnografskom muzeju³. Istodobno valja priznati i razmjerni nedostatak pisanih podataka o sabiraču, pa čak i onih osnovnih, biografskih. "Zbirka pokojnog savjetnika Levina pl. Horvata... bila je valjda u Zagrebu najpoznatija i najvažnija. Za nju su znali i ljudi, koji ni zbirke ni sabirača nisu poznavali", pisao je Gjuro Szabo 1922. godine u svom prvom, a na žalost i jedinom, članku o hrvatskim sabiračima.⁴ No, natuknice o Levinu Horvathu nema ni u jednom prijeratnom enciklopedijskom i leksikonskom izdanju. Nekoliko redaka bilo je skriveno unutar gustog štiva Stjepana Beloševića "Varaždinska županija i slob. i kralj. grad Varaždin"⁵. Donosimo ih u cijelosti: "Pol kilometra dalje, istočno s lijeve strane, stoji zidani lijepi dvor Turnišće Gornje, nekad vlasnost plemićke obitelji Horvat od Sv. Petra. Na tom su dobru mnogo godina živjeli Gjuro pl. Horvat sa suprugom si Cecilijom rođenom pl. Gabelić od Gabele, koji su bili poznati radi svoje gostoljubivosti. Iz ovog braka rodila su se tri sina. Levin, naslovni odsječni savjetnik, sakupljač i poznavalac starinskih umjetnina, Koloman, koji živi u Karlovcu, umirovljeni potpukovnik i Mirko, koji bijaše preuzeo dvor Turnišće, pak je umro u Zagrebu 1913. god. Dvije Kćeri, Natalija

i Hermina, potonja udata za Engleza Filipa Proby Cottley-a".

Levin pl. Horvath, prema svemu sudeći, rođen je 1859. godine.⁶ Ništa nam nije poznato ni o mjestu, ni o obitelji kao ni o sredini u kojoj je odrastao, niti o odgoju i obrazovanju koje ga je oblikovalo. Službena njegova titula pri imenovanju za ravnatelja spomenuta muzeja glasila je - tajnik kr. zem. vlade. O Horvathovu podrijetlu tekar naslućujemo iz Szabina članka: "Horvath je bio pravi žplemeniti gospodin', koji se osjećao plemenitim odvetkom, te je dao sastaviti i litografisati rodoslovlje svoga roda. U sadašnjosti nije imao što da traži, pa se smjestio u starinskoj kući Hellenbach - Jelačićevoj na Strossmajerovom šetalištu, gdje mu je zbirka bila sastavni dio doma."⁷ No, ovaj je odlomak izvor nekoliko spoznaja o Levinu Horvathu. Prije svega, mogli smo točno odrediti (a i arhivski dokumenti MUO-a su nam u tome pripomogli) da je stanovao u tzv. kući remetskih pavlina, naknadno povišenoj dvokatnici barokne fasade koja je zapremala prostor između Sjemenišne ul. br. 3 i Strossmayerova šet. br. 10.8 Kuća je zajedno s kapucinskim kompleksom srušena 1940. i 1941. godine. No, Szabo, koji je kao kasniji ravnatelj MUO-a morao i osobno poznavati Horvatha, istodobno nam je osvijestio da sabiračev interes za predmete baštine potječe dobrim dijelom iz prostora i duha dvora u Gornjem Turnišću, prostora nesumnjivo zaogrnutu teškim i ponosnim duhom sitnoga zagorskog plemstva. Otuda ta lju-

bav prema starom, prema "antiquitaetima", koji postaju to značajniji i sabirateljski vredniji nose li grb ili znak određene obitelji. Zato se u Horvathovoj zbirci mogla naći (a, na sreću, nakon njegove smrti i sačuvati se u MUO-u) ura biskupa Alagovića, ura generala Woykffyja te stol u stilu Ljudevita XVI. koji je potjecao iz obitelji Patačić. Pa i kada nabavlja stolce za knjižnicu muzeja kojem je postao ravnateljem, želi kupiti one kod staretinara Neumanna, jer su "vrlo jake i liepo uradjene stare stolce sa grbom baruna Schimsohera".⁹ No, da je, uza sentimentalnu i stalešku povezanost s predmetima, bio svjestan i njihove materijalne vrijednosti, svjedoči ovaj odlomak iz službena dopisa, sačuvanog u arhivu MUO-a: "Dobre starine stoje u cieni visoko, a vriednost istim svakim danom raste - novac što se izda za valjane antiquitaete i umjetnine dobro je stoga uložen, dočim ako se da za kupnju patvorina, jeftine stvari mal ne da je badava potrošen".¹⁰

Posebnu pozornost zaslužuje i Szabina kratka opaska da je Horvathu zbirka bila sastavni dio stana. Nije riječ, dakako, o uzorno i svjesno prezentiranim zbirkama privatnih sabirača kakve je bilo moguće vidjeti na ilustracijama Donathove knjige "Der Kunstsammler", a koju je Szabo morao imati pred sobom u trenutku dok je pisao spomenuti članak.¹¹ Bio je to prostor u kojem se živjelo te koristilo i namještajem i posudem u svakodnevnom životu. Među arhivskim dokumentima iz 1913. godine nalazi se i jedna neobična

Horvathova pisana izjava kao odgovor na ozbiljni vladin predmet pod naslovom "Aversi činovnika muzeja za umjetnost i obrt da se neće baviti trgovanjem starina". Kako će o njemu još biti riječi, navodimo samo onaj dio iz kojeg je moguće vidjeti Horvathovu prosudbu vlastite zbirke: "...potpisani doduše posjeduje

napokon, i trgovca starinama (Nije li i sam Mimara, osnivač naše najveće donatorske muzejske kuće, prodavao i preprodavao da bi došao do još vrednijeg, a za nj, svakako ekskluzivnijeg umjetničkog djela?). O tome svjedoče i brojni aukcijski katalogi koje je Horvath nabavljao i proučavao, a prema Szabovim riječima,

*Rušenje kuće Helenbach 1941. godine (nekadašnja kuća Levina Horvatha),
Vranicanijeva ulica, Zagreb. Foto: T. Stahuljak*

u svome privatnome stanu nekoliko starih ormara, stolića, stolaca, ura i starog porculana nu to se nemože nazvati zbirkom; jer većina tog pokućstva potiče od mojih predja i roda, pa mi služi za svakdanju porabu...".¹² Valja tome ipak pridodati i zatajene vrijednosti i tipične porive i navike sabirača pa i, izustimo

trebali bi se nalaziti u biblioteci MUO-a. Tragove reprezentanata Horvathove zbirke, opisane u Szabovu članku, pronašli smo dobrim dijelom u inventaru MUO-a. Dapače, čudimo se rečenici da "(o)d staklenine, pa od zbirke Wedgewood-posuda nije u muzeju sačuvano ništa...".¹³ Jer, čini se da su preživjeli gotovo svi

dijelovi Wedgwood-zbirke koju je 1907. godine na procjenu muzeju ostavila Natalija Horvath, sestra našeg savjetnika s kojom je zajedno živio.¹⁴ A i primjerci Meissen kao i Alt Wien posuda razmjerno su u znatnom broju sačuvani. Jedinom nepoznanicom valja smatrati zbirku "t.zv. 'Gratulationskarata' iz prvih dana XIX. stoljeća, koju je razmjestio na jednom paraventu".¹⁵ O ovoj skupini izuzetno vrijednih kulturno-povijesnih dokumenata, jedinih naglašeno prezentantno postavljenih u stanu, zasad, nismo pronašli ni jedan relevantni podatak.

S obzirom na to da je Horvath bio u uskim vezama sa spomenutim Obrtnim muzejom, pa i zakratko na njegovu čelu, moramo njegove zbirkotvorne interese oslikati i na toj pozadini. Pomna analiza svih inventarnih jedinica¹⁶ koje u rubrici o podrijetlu imaju zapisan bilo koji oblik povezanosti s Horvathom (a riječ je o otprilike 125 popunjenih inv. br.) pokazala je da je Levin Horvath razmjerno malo darovao muzeju. No, to je činio, neka nam se oprost ironija, u pravo vrijeme. Razumljivo da moramo osobito istaknuti postojanje vrča od kamenine, dar L. Horvatha iz 1881. godine, dakle, neposredno po osnutku obrtne zbirke, koja u to vrijeme živi po zagrebačkim stanovima. Među ostalim darovima (dijelovi posuda Alt Wien, tijesak za igraće karte, fildani, nekoliko čaša i boca od prozirnog stakla), valja istaknuti i onaj promišljeni od 19. lipnja 1909. Četvrtog dana po nastupu na dužnost, ravnatelj Horvath poklonio je svojem muzeju knjigu(!)

Gabriela Francisca le Joya ("Bibliotheca rectorum...") iz 1774. godine. Od većih otkupa valja zabilježiti čitav niz komada posuda Alt Wien kao i nekoliko Meissen porculana, kupljenih od Horvatha 1895.; potom "Relijef Madone s Isusom" kao i kipiće od lipovine, te Wedgwood-servis iz 1908. godine. Posljednja kupnja uslijedila je 1920., godine kada su, već u Szabovo vrijeme, od Horvatha dobavljeni bilikum i jedna Satsma zdjela. Napokon, Horvath je i posredovao pri nabavi i nekih drugih muzejskih predmeta. Spomenimo samo veliku kupnju Meissen servisa iz 1888. za koju je novac dala visoka vlada, a arhivski dokumenti iz 1907. godine, načinjeni prigodom ulaska u muzej zbirke Frank, pokazuju da je i tom činu bio nazočan naš savjetnik.¹⁷ Razumljivo da je takva vezanost morala završiti Horvathovom željom da čitavu privatnu zbirku oporučno, "uz veoma umjerenu cijenu kao odštetu rodbini",¹⁸ ostavi muzeju. No to, prema Szabovu iskazu, nije bilo moguće, jer je oporuka bila pravno loše sročena. Stoga u inventaru oznaku "Iz ostavštine L. pl. Horvatha" nosi samo nekoliko, na početku spomenutih, primjeraka namještaja i satova, kojima pridodajemo četiri slike Nikole Mašića koje su još prije II. svjetskog rata predane Modernoj galeriji.

Kako je Szabo, voden Donathom, opisao isključivo umjetničke i umjetno-obrtne starine privatnih sabirača, nije progovorio ni riječi o Horvathovim porivima i interesu za sabiranje etnografske baštine. Doslodne tragove pronašli smo u najstarijoj inventarnoj knjizi Etnografskog muzeja.

Trinaest inventarnih jedinica (bakrorez "Tkalje u Komletincima", akvarel "Trg u Kaštelnovom" te nekoliko poculica i bosanskih marama) ima oznaku da je naba-

inventarima i arhivu MUO-a, kao i novinski članci napisani u vrijeme izlaganja poznate Horvathove zbirke posavskog veziva.

Kabinetski ormarić, druga pol. 17.st. iz zbirke Levina Horvatha, Foto: Z. Mikas

vljeno kupnjom od L. Horvatha. No, sliku toga drugog velikog interesa po-najbolje ocrtavaju činjenice zabilježene u

Možda nije naodmet podsjetiti da su veliki dio fundusa Obrtnog muzeja sve do 1919. godine predstavljali predmeti narodnog i kućnog obrta. Pa tako vlada

1910. godine podsjeća i savjetnika Horvatha da je središnja zadaća ovog muzeja "obuka didaktička",¹⁹ što će reći obuka učenika Obrtne škole, prosvjeđivanje gotovih obrtnika kao i osvještavanje narod-

dnih nošnji 1910., 1911. i 1912. godine oko Siska, Petrinje, pa i Gline. Kako se vidi iz arhivskih zapisa, mnogo je predmeta otkupljeno novcem vlade. Pače je njihovu raspakiravanju po dolasku u muzej

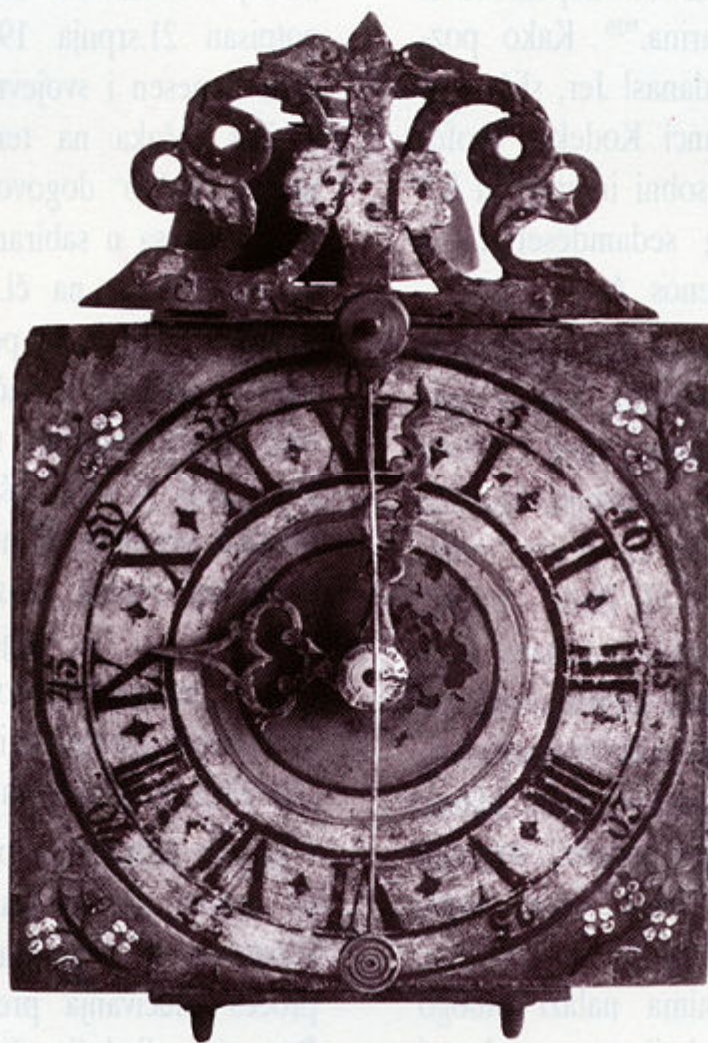

Meissen servis za zajutrak, oko 1776. nabavljeno za muzej preko L. Horvatha. Foto: Z. Mikas.

ne baštine građanstvu. Stoga se Horvath, onako kako Bolléu nudi "starinarske"²⁰ predmete, uporno trudi (čak opsjeda Bogoštovni odjel vlade) da muzej otkupi od njega već 1901. godine čitavu malu zbirku hercegovačkog veziva.²¹ I za vrijeme svoga ravnateljstva nastavlja dopunjavati etnografski fundus. Središnjom i najzanimljivijom aktivnošću valja smatrati sustavno obilaženje prostora Posavine, otkupljivanje i nabavu veziva i dijelova naro-

bio nazočan i vladin povjerenik. No, u "Narodnim novinama" na kraju 1910. godine saznajemo da će banica Paula pl. Tomašić na drugi dan Božića na I. katu kuće u Kazališnoj ul. br. 3 otvoriti "Izložb(u) starog posavskog veziva" iz zbirke L. pl. Horvatha, ravnatelja muzeja, "te poznatog stručnjaka u sabiranju starina".²² Njemu je "uspjelo... da još u zadnji čas spasi liepu zbirku tog našeg narodnog blaga, divnog seljačkog

umijeća”.²³ Spasiti za muzej ili za vlastitu zbirku? - s pravom smo se pitali. Jer, prema svemu sudeći, u isto vrijeme dok je sabirao i kupovao za muzej, radio je to i za svoju vlastitu zbirku, koja je do 1912. godine narasla na 927 predmeta. Vlada ju je te godine od njega otkupila, obvezavši se da će isplata uslijediti u dva obroka. Javnost je o tom činu bila pravodobno obaviještena,²⁴ a iznesen je i zanimljiv podatak da je Horvathova zbirka putovala i bila poslije Z a g r e b a izložena u b e č k o m e Muzeju za umjetnost i obrt te u Haarlemu, što joj je pridalo dodatnu, i no z e m n o potvrđenu, vrijednost. Napokon, recimo da je zbirka, dijelom 1919. godine a dijelom i poslije, predana novoosnovanome Etnografskom muzeju.²⁵ Premda ne raspoložemo većim brojem podataka, čini

Zidni sat, 17.st. iz zbirke L. Horvatha. Foto: Z.Mikas.

se da Horvathov interes za sabiranjem narodnog blaga također nosi pečat i karakter interesa znalca kojem trgovina i prodaja nisu strane, ali je briga za baštinu iskrena. Napokon, spomenimo i Horvathovo uzaludno nastojanje da berlinski izdavač Wasmuth objavi knjigu o n a r o d n o m vezivu.

Priča o zbirci posavskog veziva, to najtamnije mjesto u sabiranju L. Horvatha kao da je još više dobilo na težini i postalo stvarnijim nakon otkrića v e ć spomenutog “Aversa...” iz svežnja dopisa i dokumenata iz 1913. godine. Što je ponukalo Odjel za bogoštovlje i nastavu da pošalje dopis u kojem se traži pismena izjava kako od ravnatelja tako i od kustosa muzeja “da se neće baviti trgovanjem starina”? Da li samo ponašanje i neke nedopuštene aktivnosti Levina Horvatha ili su tome pri-

donijeli i neki tuđi postupci koji nisu bili u skladu s etikom muzejske profesije? No, službena izjava činovnika Obrtnog muzeja ovako započinje: "Ni jedan ni drugi (A. Milčinović, op. a.) ne posjeduje privatnu zbirku onakovih predmeta kako vi se u ovdašnjem muzeju nalaze i skupljaju, te se ni jedan od napomenutih nebavi trgovinom starina."²⁶ Kako poznato zvuče ove riječi danas! Jer, slično su sročeni i pojedini članci Kodeksa profesionalne etike (5.3. Osobni interesi ili 8.3 Trgovina), donesenog sedamdeset i tri godine kasnije u Buenos Airesu.

Osvrnimo se pozornije i na cjelokupno djelovanje Levina Horvatha kao ravnatelja Muzeja za umjetnost i obrt u doista kratkom petogodišnjem razdoblju. Moguće je zapaziti kako sabire za muzej onim ritmom koji je ustvrdio H. Bollé - sporo, uporno, koliko mu dostaje sredstava, koja su često veća za nabavu knjiga negoli za otkup predmeta. Među nabavljenim starijima su: čaša sa Strossmayerovim likom, poprsja bana Jelačića i njegove supruge te Beritićeva zbirka čaša. Osim toga, Horvath je svjestan da se u crkvama, kapelama i samostanima nalazi mnogo dragocjenih predmeta kojima se u obnovi tih prostora često gubi svaki trag. Stoga traži način da se popišu oni vredniji (još uvijek ne i dopreme u muzej, kako će to biti u vrijeme ravnateljstva Gj. Szabe), a bio bi spreman pripremiti i kolektivnu izložbu crkvenih dragocjenosti koju bi pratio i primjeren katalog. Na žalost, zamisao je ostala samo na papiru, a papir u arhivu.

Da se u ono doba, pa i u glavi sabirača starina L. Horvatha, promišljalo o međumuzejskoj suradnji na planu zamjene predmeta, jednog od oblika sabiranja koji smo danas gotovo zaboravili, svjedoči i opsežni Zapisnik o primopredaji predmeta iz Arheološkog odjela Narodnog muzeja Obrtnome muzeju, sastavljen i potpisan 21. srpnja 1909.²⁷ Tom je zgodom donesen i svojevrsni kratki pravilnik u šest točaka na temelju kojeg su se muzeji točno dogovorili o područjima svog interesa u sabiranju i čuvanju. Iznova podsjećamo na čl. 3.4. spomenutoga Kodeksa, koji nosi podnaslov "Suradnja među muzejima u načelima sabiranja". I ovaj detalj, zajedno s brojnim drugima koje smo u dosadašnjim istraživanjima obradili, pokazuje da ne smijemo ograničiti povijesnu razinu muzeologije samo na onu koja se "tiče prijednog puta"²⁸ već da joj moramo omogućiti anticipiranje kvalitetnije budućnosti, pa i nadraščanje "zatvorenog kruga muzeja".²⁹

I prema teoretskim promišljanjima, ali i na osnovi iskustva muzejskih praktičara, istodobno s procesom sabiranja teče i proces izlučivanja predmeta iz fundusa. Poznati su sljedeći načini: otpis ili uništenje zbog dotrajalosti, zamjena predmeta s drugom muzejskom kućom, poklanjanje drugim srodnim institucijama, kao i prodaja. Premda se fizički otpis smatra doista krajnjom i nepoželjnom mjerom, valja priznati da se muzeji jednako teško odlučuju i na prodaju predmeta iz svoga fundusa. No, L. Horvath, koji se na mjestu ravnatelja muzeja ipak ponašao

kao znalac starina, a u prvom redu sabirač, izlučivanje je i prodaju ipak prihvatio suviše olako. Odmah po dolasku za ravnatelja namislio je prodati na dražbi "persijske ćilime, koji u tu zbirku ne spadaju, zatim jedan kostim mandarina, nekoliko posve novih porzelana, te dvije, tri ure, koje su tako jednostavne, da ne spadaju u muzej".³⁰ Do travnja 1910. godine narastao je taj popis na "iskaz predmeta koji neimadu za muzej vrijednosti" od 153 (!) komada.³¹ Sva sreća da je onodobno predstojništvo Odjela za bogoštovlje i nastavu nekoliko mjeseci promislilo i uputilo Horvathu dopis te pregledbenu komisiju koja je na vrijeme i upravo muzeološkom argumentacijom spriječila čitav pothvat. "A perzijski ćilimi, svileni kostim mandarina i slikarije iglom na svili... ne samo da se ne smiju izlučiti, već ih treba sistematski popunjavati...",³² bio je stav predstojništva koje je jednako tako Horvathu objasnilo da nema prava nazivati falsifikatima one kopije i imitacije koje je "Bollé iz pedagoških razloga nabavio". No, Horvathu je ipak uspjele prodati nekoliko predmeta. Bit će sasvim razumljivo da se među njima našao i "jedan novi obscen srebrni prsten, nabavljen 1909 za 30 K po ravnatelju Bolléu od Schottena",³³ kojeg je uspio prodati i taj iznos uvrstiti u godišnju dotaciju za nove, prikladnije akvizicije. Zamislimo li se nakratko nad proizvoljnošću selekcije izlučivanja, shvatit ćemo i proizvoljnosti pri nabavi, potpuno bez jasnih spoznaja o zadacima i ulozi obrtnog muzeja.

Od ostalih, muzeografskih poslova spo-

menimo da su po Horvathovu nalogu staklene ploče u Bolléovim vitrinama zamijenjene drvenima, jer su se, prema svemu sudeći, razbili pojedin stakleni i porculanski predmeti. Na žalost, onih iz zbirke Jakoba Franka. Ravnatelj je jednako tako vodio brigu o osiguranju čitavog fundusa, a zamjereno mu je da mora potpunije i redovitije voditi inventarne knjige. Osobito se to odnosilo na, i današnjim kustosima mrsku radnju, procjenu i iskazivanje vrijednosti svakog predmeta. Zrnice muzeološkog razmišljanja pronalazimo u Horvathovoj kritici postava tekstilne zbirke koji je načinila Jelica Belović,³⁴ no i ono je, kao i u Bolléovu slučaju, prepuno osobnih emocija.

U cjelini uzevši, čitavo vrijeme ravnateljstva, kao i četiri desetljeća dugu vezanost uz Muzej za umjetnost i obrt, Levin pl. Horvath nastupao je kao sabirač koji "si je s pravom (stekao, op.a.) autoritet u svim pitanjima, kad se radilo o starinama",³⁵ ali ne i kad se radilo o muzejskoj djelatnosti. Upućenost, domišljatost i avantgardno djelovanje jednog Izidora Kršnjavoga ipak je za dugo vremena ostalo nenadmašivim. Ipak ne možemo Horvathu, unatoč prodavanju, mijenjanju, poklanjanju uz naplatu, oduzeti ljubav i smisao prema baštini. To dokazuje i nedavno iščitani podatak da je Horvath u antikvara Kendea u Beču kupio 1891. godine "velo crno s kipom B.D.M. u Loretu na spomenlistu istoga svetišta, nadjeno u jednoj knjizi Zrinske knjižnice"³⁶ i darovao ga E. Laszowskom.³⁷ Tako je i svojoj zbirci želio produžiti život

na najuobičajeniji način u privatnih sabirača - poklanjanjem odabranome muzeju. U tome nije uspio. Kuća u kojoj je živio davno je srušena, njegove starine raspršene su po muzejima, a veći dio "razišao (se, op.a.) u posjed ljudi, koji su tek dijelom sposobni osjećati ono, što je za te predmete osjećao pokojni Levin Horvat, "presvetli gospodin".³⁸ Usud sabirača!

Bilješke:

¹ Pearce, S., *Collecting as medium and message*, u: *Museum, Media, Message*, London and N. York: Routledge, 1995., str. 15.

² Pearce, S., navedeno djelo, str. 21.

³ Ovaj tekst ne bi bilo moguće napisati bez svesrdne pomoći prof. D. Osrecki, voditeljice Dokumentacijskog odjela MUO-a, kao ni gospode Rone, dokumentalistice u Etnografskome muzeju. Stoga im najtoplije zahvaljujem.

⁴ Szabo, Gj., *O hrvatskim zbirka i sabiračima*, Narodna starina, Vol. 1, 1922., str. 190.

⁵ I premda sam knjigu imala već u rukama, na ovaj me detalj morala upozoriti urednica "Muzeologije" Višnja Zgaga. Stoga joj na ovaj način zahvaljujem. Citat se nalazi na 73. str. navedene knjige, koju je Belošević tiskao u vlastitoj nakladi u Zagrebu 1926. god.

⁶ Matasović u nekrologu (Narodna starina, izašla 1922. godine) navodi da je Horvath umro 5. veljače. Iz tog podatka proizašao je zaključak o godini rođenja.

⁷ Szabo, Gj., navedeno djelo, str. 190.

⁸ Više podataka o kući i kompleksu vidi u: Dobronić, L., *Zagrebački kaptol i Gornji grad nekad i danas*, Zagreb: Školska knjiga, 1986., str. 195-197.

⁹ Arhiv MUO, fascikl 1910, spis s nadnevkom 30.06.

¹⁰ Arhiv MUO, fascikl 1909, spis iz mjeseca srpnja.

¹¹ Donath, A., *Der Kunstsammler: Psychologie des Kunstsammelns*, Berlin: Schmidt & Co, 1923., str. 249, VIII. (Kako knjigu jedino posjeduje Strossmayerova galerija, moguće je da se baš njome Szabo koristio.)

¹² Arhiv MUO, fascikl 1913, spis s nadnevkom 9.01.1913.

¹³ Szabo, Gj., navedeno djelo, str. 191.

¹⁴ Arhiv MUO, fascikl 1901-1910, spis s nadnevkom 21.12.1907.

¹⁵ Szabo, Gj., navedeno djelo, str. 191.

¹⁶ Često zaboravljamo vrijednost i važnost inventarnih knjiga koje poput muzejskih predmeta nose u sebi slojeve i slojeve dragocjenih informacija. Pa kad nam predmeti u svojoj materijalnosti i iščeznu, ostaju nam inventarni zapisci.

¹⁷ Arhiv MUO, fascikl 1901-1910, spis o preuzimanju zbirke Frank.

¹⁸ Matasović, J., (Nekrolog) *Narodna starina*, Vol. 1, 1922., str. 91.

¹⁹ Arhiv MUO, fascikl 1910, spis *Povjerenstvena pregledba s nadnevkom 26.09.*

²⁰ Pojam oprečan žididaktičkim, također se pojavljuje u spisu *Povjerenstvena pregledba iz 1910.*

²¹ Arhiv MUO, fascikl 1901-1910.

²² Narodne novine, br. 292, 1910., str. 3.

²³ Navedeni članak, str. 3.

²⁴ Narodne novine, br. 295, 1912., str. 3.

²⁵ To je potvrdio pregled dviju inventarnih knjiga tzv. Zbirke 5 u kojima su popisani svi predmeti pridošli u Etnografski muzej iz MUO-a.

²⁶ Arhiv MUO, fascikl 1913, spis s nadnevkom 9.01.1913.

²⁷ Arhiv MUO, fascikl 1909.

²⁸ Maroević, I., *Uvod u Muzeologiju*, Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993., str. 9.

²⁹ Maroević, I., navedeno djelo, str. 9.

³⁰ Arhiv MUO, fascikl 1909, spis s nadnevkom mjeseca lipnja.

³¹ Arhiv MUO, fascikl 1910, spis s nadnevkom 19.04.

³² Arhiv MUO, fascikl 1910, spis *Povjerenstvena pregledba.*

³³ Arhiv MUO, fascikl 1910, spis s nadnevkom 9.07.

³⁴ Arhiv MUO, fascikl 1910,7.03.

³⁵ Szabo, Gj., navedeno djelo, str. 190.

³⁶ *Inventar Muzeja Braće hrvatskog zmaja u Ozlju*. MDC, R-563, inv. br. 367.

³⁷ Dvije godine poslije posredovao je u kupnji čitave Bibliothecae Zrinianae za Sveučilišnu knjižnicu.

³⁸ Szabo, Gj., navedeno djelo, str. 190.